

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชน 3 จังหวัดยากจนในภาคเหนือภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Citizen Participation in Community Development Management for the Social Inequality Mitigation in the Three Poor Cities from the Northern Zone Based on the Sufficiency Economy Philosophy.)” ซึ่งในการวิจัยได้สังเคราะห์จากแบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 1,200 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 โดยเก็บข้อมูลจากหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง และหมู่บ้านเข้มแข็งที่พึ่งตนเองได้ใน 3 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดแพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาระดับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการพัฒนาชุมชนภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
  - 2) เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม
  - 3) เพื่อสังเคราะห์รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารการพัฒนาชุมชนสู่การสร้างสังคมแห่งความสุข
- สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 ข้อมูลพื้นฐานบุคคล

ข้อมูลพื้นฐานของประชาชน (ผู้ตอบแบบสอบถาม) ในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ ชุมชนเข้มแข็งตำบลไทยย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ และตำบลน้ำเกี๋ยน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน รวมถึงตำบล ผาบ่อง อำเภอเมือง จ.แม่ฮ่องสอน พบว่า ประชาชนที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 52.58) มีอายุตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 32.92) นับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 94.67) มีสถานภาพสมรสแล้วและมีการแยกกันอยู่บ้างเล็กน้อย (ร้อยละ 68.33) มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา(ป.1-6) (ร้อยละ 37.75) มีอาชีพอยู่ภาคเกษตรกรรม (ชาวนา ชาวไร่ ชาวสวน ประมง ปศุสัตว์ เลี้ยงสัตว์) (ร้อยละ 33.25) มีอาชีพอยู่นอกเกษตรกรรม (ราชการ ธุรกิจส่วนตัว ลูกจ้างเอกชน

และอื่น ๆ) (ร้อยละ 59.92) เป็นส่วนใหญ่ โดยมีอาชีพรับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 34.83) มากที่สุด และมีระยะเวลาที่อยู่อาศัยในพื้นที่/ชุมชนท้องถิ่น/หมู่บ้านตั้งแต่ 31-50 ปี (ร้อยละ 37.42) และมีรายได้ต่อเดือนส่วนใหญ่ไม่เกิน 15,000 บาท (ร้อยละ 53.75) ส่วนรายจ่ายต่อเดือนอยู่ไม่เกิน 10,000 บาท (ร้อยละ 34.75) และมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวประมาณ 4 คนขึ้นไป (ร้อยละ 66.42) ส่วนใหญ่เป็นลูกบ้าน ส่วนที่เป็นผู้นำ (ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กำนัน) และคณะกรรมการชุมชน (ร้อยละ 11.58) ยังคงมีสถานะในการครอบครองเป็นเพียงผู้อยู่อาศัย (ร้อยละ 42.33) มีสถานะครอบครองที่ดินทำกินในฐานะเป็นเจ้าของที่ดินมากที่สุด (ร้อยละ 81.08) สิ่งที่ได้รับจากชุมชนคือ การมีความอบอุ่นใจที่ได้รับมิตรภาพที่ดี ๆ จากเพื่อนบ้าน (ร้อยละ 91.00) รองลงมาคือ มีความรักและผูกพันกับคนและชุมชนที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน (ร้อยละ 87.25) และการได้รับความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สินที่อาศัยอยู่ในชุมชน/หมู่บ้านแห่งนี้ (ร้อยละ 84.00) การเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม (ร้อยละ 47.42) กลุ่มสมาชิกทางสังคมที่ประชาชนเป็นสมาชิกคือ กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้าน (ร้อยละ 29.42) รองลงมาคือ สมาชิกกองทุนชุมชนและชุมชนเมือง (ร้อยละ 20.25) กลุ่มอาชีพในชุมชนและกลุ่มแม่บ้านพ่อบ้าน (ร้อยละ 19.67) และกลุ่มวิสาหกิจหมู่บ้าน/ชุมชน (ร้อยละ 15.25) ประชาชนจะมีเพื่อนบ้านที่สนิทสนมคุ้นเคยกันภายในพื้นที่โดยทุกคนในชุมชน (ร้อยละ 84.67) จะมีการพบปะพูดคุย สนทนาปรึกษา และขอความช่วยเหลือกับเพื่อนบ้านที่สนิทสนมคุ้นเคยกันภายในชุมชนทุก ๆ วัน (ร้อยละ 68.75)

ส่วนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมภายในหมู่บ้านหรือชุมชนของตนเองทั้ง 3 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดแพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมบ่อยครั้งในกิจกรรมทางสังคม (ค่าเฉลี่ย 3.99) ซึ่งประชาชนทั้ง 3 จังหวัดให้ความสำคัญกับการทำบุญทางพิธีกรรมศาสนา ความเชื่อของตนเองอยู่มาก ยังยึดมั่นในหลักศาสนาพุทธ และคำสอนที่มาจากวัด รวมถึงประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวัดศาสนา การสืบทอดจากอีกรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง เมื่อถึงวันสำคัญทางศาสนาหรือพิธีกรรมประเพณีของบ้านเมืองตนเอง ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในระดับบ่อยครั้งจนถึงทุกครั้ง ได้แก่ กิจกรรมประเพณีกินสลาก ถวายสลากภัต หรือตานก๋วยสลาก (ค่าเฉลี่ย 4.33) กิจกรรมพิธีบูชาเทียน หรือบูชาเทียน (ค่าเฉลี่ย 4.28) และกิจกรรมพิธีสืบทอด (ค่าเฉลี่ย 4.06) ส่วนการให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชน หมู่บ้านของตนเอง กิจกรรมใดที่เกี่ยวข้องกับสังคม คน การรวมกันของผู้คน จะไม่รีรอที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมอยู่ในระดับนานครั้งค่อยไปบ่อยครั้ง ในกิจกรรมงานประเพณีปีใหม่เมือง (ค่าเฉลี่ย 4.29) กิจกรรมวันสงกรานต์ (ค่าเฉลี่ย 4.28) และกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน(ค่าเฉลี่ย 3.98) เป็นต้น

5.1.2 การมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ

การมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือโดยภาพรวมมีส่วนร่วมมาก (ค่าเฉลี่ย 3.57) ขณะเดียวกันประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งด้านการร่วมกันรับผลประโยชน์ (ค่าเฉลี่ย 3.63) ด้านการร่วมรับรู้และเข้าใจ (ค่าเฉลี่ย 3.58) ด้านการร่วมรับผิดชอบ และด้านการร่วมติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล (ค่าเฉลี่ย 3.60) ด้านการร่วมทำลงมือปฏิบัติ (ค่าเฉลี่ย 3.57) ด้านการร่วมวิเคราะห์วางแผน (ค่าเฉลี่ย 3.53) รวมถึง ด้านการร่วมคิดค้นหาปัญหา (ค่าเฉลี่ย 3.49) โดยเฉพาะในเรื่องการได้รับประโยชน์โดยตรงกับการจัดกิจกรรม โครงการที่เข้ามาพัฒนาหมู่บ้านของหน่วยงานรัฐ รวมถึงการมีความภูมิใจที่หมู่บ้านครอบครัว เพื่อนบ้านและประชาชนมีกิจกรรม โครงการที่เข้ามาบริหารจัดการและพัฒนาหมู่บ้าน

5.1.3 การปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือน

การปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือน โดยภาพรวมอยู่ในระดับการปฏิบัติมาก (ค่าเฉลี่ย 3.98) ซึ่งประชาชนมีการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนอยู่ในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านการใช้ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย 4.06) ด้านการดำรงชีวิต (ค่าเฉลี่ย 4.00) ด้านการลดรายจ่าย (ค่าเฉลี่ย 3.98) ด้านการเอื้ออาหาร เกื้อกูลต่อกัน (ค่าเฉลี่ย 3.97) ด้านการออม (ค่าเฉลี่ย 3.93) และด้านการเพิ่มรายได้ (ค่าเฉลี่ย 3.92) โดยเฉพาะในเรื่องการปิดเครื่องใช้ไฟฟ้าเสมอเมื่อออกจากบ้านหรือไม่ได้ใช้ประโยชน์ รวมถึง การเลือกซื้อสินค้าอุปโภค บริโภคที่คำนึงถึงการไม่ส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม หรือคำนึงถึงการช่วยลดภาวะโลกร้อน

5.1.4 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือน

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือน โดยภาพรวมอยู่ในระดับการประยุกต์ใช้มากบ่อยครั้ง (ค่าเฉลี่ย 4.02) ซึ่งประชาชนมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนอยู่ในระดับการประยุกต์ใช้มากบ่อยครั้ง ได้แก่ ด้านจิตใจ (ค่าเฉลี่ย 4.20) “พอ” พัฒนาตนเอง ไม่เบียดเบียนและพึงพอใจในชีวิตที่พอเพียง (ค่าเฉลี่ย 4.10) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ค่าเฉลี่ย 4.06) ด้านเศรษฐกิจ (ค่าเฉลี่ย 4.05) ด้านสังคม (ค่าเฉลี่ย 3.87) และด้านเทคโนโลยี (ค่าเฉลี่ย 3.82) โดยเฉพาะด้านจิตใจในเรื่องการยึดมั่นใน

การประกอบอาชีพที่สุจริตเสมอ ถึงแม้ว่าครอบครัวจะตกอยู่ในภาวะลำบากและขาดแคลน รวมถึงการมีความตั้งมั่นยึดมั่นในการดำรงชีพด้วยความพอเพียงและพึ่งตนเองให้มากที่สุดนั่นเอง

5.1.5 การดำรงชีวิตแบบพอเพียงในชีวิตประจำวัน

ประชาชนที่อาศัยอยู่ใน 3 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดแพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน มีการดำรงชีวิตแบบพอเพียงในชีวิตประจำวัน เน้นในเรื่องการช่วยลดพลังงานที่ใช้ประจำวันก่อนที่สามารถทำได้เลย อาทิ ก่อนออกจากบ้านท่านปิดไฟฟ้าและเครื่องใช้ไฟฟ้าเสมอ รวมถึงเวลาใช้ประโยชน์จากเครื่องใช้ไฟฟ้าแล้ว เช่น โทรทัศน์ วิทยุ คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก ปริ้นเตอร์ มีการถอดสายปลั๊กทุกครั้ง อีกเรื่องคือ ประชาชนมักทำบุญใส่บาตรหรือบริจาคทานเสมอนั่นเอง

5.1.6 การเปรียบเทียบเพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างจำแนกตามปัจจัยพื้นฐานบุคคล

5.1.6.1 การเปรียบเทียบความแตกต่างการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่

- ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ แตกต่างกัน โดยประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไปมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมมากกว่าประชาชนที่มีอายุไม่เกิน 50 ปี
- ประชาชนที่เรียนจบการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไปมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือมากกว่าทุกระดับการศึกษา
- ประชาชนที่มีระยะเวลาที่อยู่อาศัยในพื้นที่ ชุมชนหรือหมู่บ้านไม่เกิน 50 ปีมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมใน 3 จังหวัดภาคเหนือมากกว่าประชาชนที่มีอาศัยอยู่ในชุมชนหมู่บ้านมากกว่า 50 ปีขึ้นไป
- ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ 20,001 บาทขึ้นไปมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมใน 3 จังหวัดภาคเหนือมากกว่าประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 20,000 บาท

- ประชาชนที่มีรายจ่ายต่อเดือนตั้งแต่ 15,001 บาทขึ้นไปมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมใน 3 จังหวัดภาคเหนือมากกว่าผู้ที่มีรายจ่ายไม่เกิน 15,000 บาท

- ประชาชนที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวไม่เกิน 4 คนมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ มากกว่าครอบครัวที่มีสมาชิกตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป

- ประชาชนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ มากกว่าผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ซึ่งอาจจะเป็นความเหลื่อมล้ำในการเป็นสมาชิกอยู่ในกลุ่มสมาชิก

5.1.6.2 การเปรียบเทียบความแตกต่างการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ

ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่

- ประชาชนที่มีระดับการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไปมีการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงมากกว่าทุกระดับการศึกษา

- ประชาชนที่ประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรม (ชาวนา ชาวไร่ ชาวสวน ประมง ปศุสัตว์ เลี้ยงสัตว์) มีการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงมากกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพนอกเกษตรกรรม (ราชการ ธุรกิจส่วนตัว ลูกจ้างเอกชน อื่น ๆ)

- ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ 15,001 บาทขึ้นไปมีการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงมากกว่าประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 15,000 บาท

- ประชาชนที่มีรายจ่ายต่อเดือนแตกต่างกันมีการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงแตกต่างกัน โดยผู้ที่มีรายจ่าย 10,000-15,000 บาทมีการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงน้อยกว่าทุกกลุ่มรายจ่าย

- ประชาชนที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวตั้งแต่ 5 คนขึ้นไปมีการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงน้อยกว่าครอบครัวที่มีสมาชิกไม่เกิน 4 คน

- ประชาชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมีการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงน้อยกว่ากลุ่มที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

5.1.6.3 การเปรียบเทียบความแตกต่างการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ

ปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่

- ประชาชนที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไปมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนมากกว่าทุกระดับการศึกษา

- ประชาชนที่ประกอบอาชีพภาคเกษตรกรรม (ชาวนา ชาวไร่ ชาวสวน ประมง ปศุสัตว์ เลี้ยงสัตว์) มีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนมากกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพนอกเกษตรกรรม (ราชการ ธุรกิจส่วนตัว ลูกจ้างเอกชน อื่น ๆ)

- ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ 15,001 บาทขึ้นไปมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนมากกว่าประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 15,000 บาท

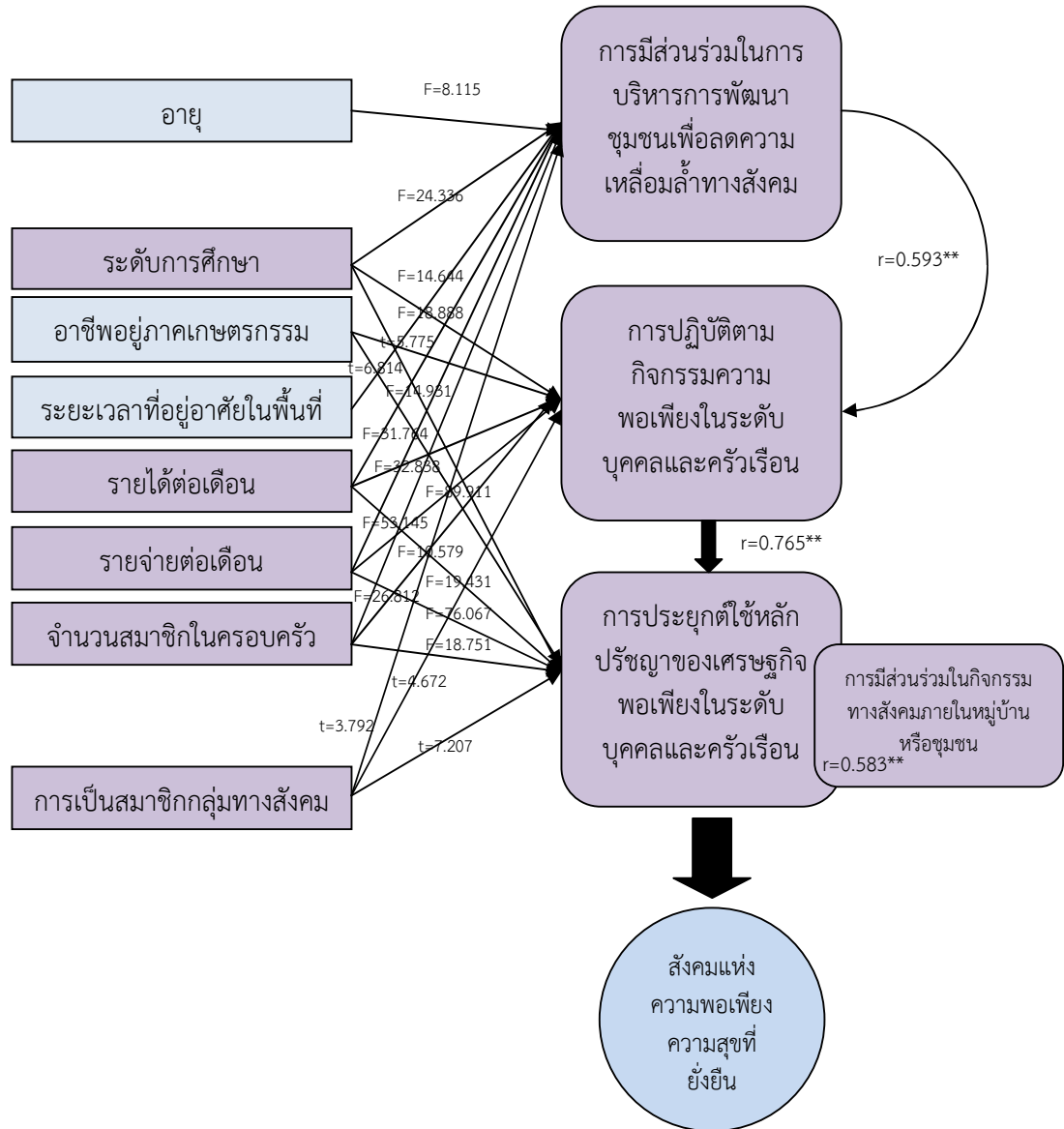
- ประชาชนที่มีรายจ่ายต่อเดือนแตกต่างกันมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนแตกต่างกัน โดยผู้ที่มีรายจ่าย 10,000-15,000 บาทมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนน้อยกว่าทุกกลุ่มรายจ่าย

- ประชาชนที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวไม่เกิน 4 คนมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนมากกว่าครอบครัวที่มีสมาชิกมากกว่า 5 คนขึ้นไป

- ประชาชนที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนน้อยกว่าผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม

- ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ระดับสูง ($r = 0.593^{**}$) กับการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ

การวิจัยยังสะท้อนภาพความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตามแต่ละตัวและตัวแปรที่เป็นการเปรียบเทียบความแตกต่างปัจจัยพื้นฐานบุคคลและปัจจัยการบริหารการพัฒนาสังคมพอเพียง ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 5.1 ความเชื่อมโยงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างปัจจัยพื้นฐานบุคคลและปัจจัยการบริหารการพัฒนาสังคมพอเพียง

ที่มา: ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด (2561: 200) (สำเนาจากบทที่ 4)

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชน 3 จังหวัดยากจนในภาคเหนือภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (The Process of Cooperative Management to Decrease Disparity of People in the Three Poor Cities from the Northern Zone Based on the Sufficiency Economy Philosophy.)” ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการศึกษาไว้ว่า ประชาชนที่ดำรงชีวิตอยู่ในหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนเข้มแข็งของจังหวัดแพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน มีการน้อมนำคำสอนพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวันและทำงานทั้งในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรส่วนใหญ่รับจ้างทั่วไป รายได้จึงไม่เกิน 15,000 บาท ดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนมากกว่า 30 ปีขึ้นไป รายจ่ายต่อเดือนไม่เกิน 10,000 บาท ซึ่งให้เงินเก็บอยู่ไม่เกิน 5,000 บาท สมาชิกในครอบครัวประมาณ 4 คนขึ้นไป และเป็นผู้อยู่อาศัยในสถานะครอบครองที่ดินทำกินในฐานะเป็นเจ้าของที่ดินมากที่สุด เมื่ออยู่ในชุมชนมีความอบอุ่นใจที่ได้รับมิตรภาพที่ดี ๆ จากเพื่อนบ้าน มีความรักและผูกพันกับคนและชุมชนที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน และการได้รับความปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สินที่อาศัยอยู่ในชุมชน/หมู่บ้านแห่งนี้ และมีการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม คือ กลุ่มออมทรัพย์หมู่บ้านมากที่สุด ประชาชนจะมีเพื่อนบ้านที่สนิทสนมคุ้นเคยกันภายในพื้นที่โดยทุกคนในชุมชน ซึ่งมีการพบปะพูดคุย สนทนาปรึกษาและขอความช่วยเหลือกับเพื่อนบ้านที่สนิทสนมคุ้นเคยกันภายในชุมชนทุก ๆ วัน ประชาชนให้ความสำคัญกับการทำบุญทางพิธีกรรมศาสนา ความเชื่อของตนเองอยู่มาก ยังยึดมั่นในหลักศาสนาพุทธ และคำสอนที่มาจากวัด รวมถึงประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวัดศาสนา การสืบทอดจากอีกรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง อาทิ กิจกรรมประเพณีกินสลาก ถวายสลากภัต หรือทานก๋วยสลาก กิจกรรมพิธีบูชาเทียน หรือบูชาเทียน กิจกรรมพิธีสืบชะตา กิจกรรมงานประเพณีปีใหม่เมือง กิจกรรมวันสงกรานต์ และกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้การมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือโดยภาพรวมมีส่วนร่วมมาก ด้านการร่วมกันรับผลประโยชน์ และด้านการร่วมรับรู้ เข้าใจ ส่วนการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงในระดับบุคคล และครัวเรือน โดยภาพรวมอยู่ในระดับการปฏิบัติมาก อาทิ การใช้ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ด้านการดำรงชีวิต ด้านการลดรายจ่าย และด้านการเอื้ออาทร เกื้อกูลต่อกัน โดยเฉพาะในเรื่องการปิดเครื่องใช้ไฟฟ้าเสมอเมื่อออกจากบ้านหรือไม่ได้ใช้ประโยชน์ รวมถึงการเลือกซื้อสินค้าอุปโภค บริโภคที่คำนึงถึงการไม่ส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อม หรือคำนึงถึงการช่วยลดภาวะโลกร้อน ส่วนการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือน โดยภาพรวมอยู่ใน

ระดับการประยุกต์ใช้มากบ่อยครั้ง อาทิ ด้านจิตใจ และคำว่า “พอ” พัฒนาตนเอง ไม่เบียดเบียนและพึ่งพอใจในชีวิตที่พอเพียง รวมถึงด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะด้านจิตใจในเรื่องการยึดมั่นในการประกอบอาชีพที่สุจริตเสมอ ถึงแม้ว่าครอบครัวจะตกอยู่ในภาวะลำบากและขาดแคลน รวมถึงการมีความตั้งมั่นยึดมั่นในการดำรงชีพด้วยความพอเพียงและพึ่งตนเองให้มากที่สุดนั่นเอง ซึ่งให้เห็นว่าเมื่อประชาชนมีการปฏิบัติกิจกรรมความพอเพียงไปในทิศทางใดมักมีการประยุกต์ใช้ในทิศทางเดียวกันเสมอ การดำรงชีวิตประจำวันมักจะไปในทิศทางเดียวกันด้วยเช่นกัน อาทิ การใช้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมด้วยการประยุกต์ใช้และการดำรงชีวิตพอเพียงในชีวิตประจำวันด้านการปิดไฟฟ้าและเครื่องใช้ไฟฟ้าเสมอเมื่อออกจากบ้าน รวมถึงมีการถอดสายปลั๊กทุกครั้งเมื่อเลิกใช้งานเครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน รวมถึงการปฏิบัติด้วยความเอื้ออาทร เกื้อกูลต่อกันมีการประยุกต์ใช้ด้านจิตใจที่มีความพอเพียง พึ่งตนเอง ไม่เบียดเบียน พึ่งพอใจในชีวิตที่พอเพียง ดำรงชีวิตด้วยการใส่บาตรทำบุญทุกวัน

นอกจากนี้ประชาชนที่จบการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาตรีขึ้นไปมีการมีส่วนร่วมการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม การปฏิบัติกิจกรรมความพอเพียงมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนมากกว่าทุกระดับการศึกษาของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ เช่นเดียวกันกับประชาชนผู้ที่มีรายได้ต่อเดือนตั้งแต่ 15,001 บาทขึ้นไปมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือน มีการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียง และมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมใน 3 จังหวัดภาคเหนือมากกว่าประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 15,000 บาท ไม่ต่างจากผู้ที่มีรายจ่ายเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 10,000-15,000 บาท มีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมใน 3 จังหวัดภาคเหนือ มีการปฏิบัติกิจกรรมความพอเพียงและมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนน้อยกว่าทุกกลุ่ม รายจ่ายแสดงว่า ผู้ที่อยู่ในช่วงรายจ่าย 10,000-15,000 บาทต้องทำงานเดือนชนเดือน รายได้กับรายจ่ายเท่ากันไม่แตกต่างกันทำให้ต้องดิ้นรนทำงานหรือรับจ้างทำงานรายได้จึงเกิดขึ้นเป็นรายเดือน เป็นวัยกำลังทำงานการบริหารจัดการเงินและชีวิตยังไม่เพียงพอที่จะใช้แบบพอเพียงได้ เมื่อพิจารณาโดยรวมของครอบครัวที่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวไม่เกิน 4 คน มักมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ มีการปฏิบัติตามกิจกรรมความพอเพียงและมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนมากกว่าครอบครัวที่มีสมาชิกตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป สรุปว่าสมาชิกจำนวน 4 คนพอดีกับการดำรงชีวิตที่พอเพียงของประชาชนใน 3 จังหวัดภาคเหนือ ที่สำคัญประชาชนที่มีบทบาทสำคัญกับสังคมส่วน

ร่วมมากไม่จำเป็นต้องมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ มีการปฏิบัติกิจกรรมความพอเพียง และการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนน้อยกว่าผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม เพราะงานวิจัยชี้ชัดว่า ผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม มีการปฏิบัติกิจกรรมความพอเพียง และการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนมากกว่าผู้เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคมด้วยซ้ำ อนึ่งเมื่อประชาชนมีอายุตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไปมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมมากกว่าประชาชนที่มีอายุไม่เกิน 50 ปี และผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ ชุมชนหรือหมู่บ้านไม่เกิน 50 ปี มีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมมากกว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ชุมชนหรือหมู่บ้านตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป หมายถึงคนที่เป็นครอบครัวที่สองในหมู่บ้านมักจะมีบทบาทมากกว่าผู้ที่อยู่แต่กำเนิด ซึ่งเป็นเพราะระดับการศึกษา อาชีพที่เปลี่ยนแปลงไปแต่เดิมเป็นภาคเกษตรกรรมมาก แต่ตอนนี้คนทำงานนอกภาคเกษตรกรรมมากขึ้นซึ่งงานวิจัยพบว่า คนทำงานที่อยู่นอกเกษตรกรรม (ราชการ ธุรกิจส่วนตัว ลูกจ้างเอกชน และอื่น ๆ) (ร้อยละ 59.92) โดยเฉพาะอาชีพรับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 34.83) มากที่สุด แต่คนในภาคเกษตรกรรมมีการปฏิบัติกิจกรรมความพอเพียง และการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครัวเรือนมากกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพนอกเกษตรกรรม (ราชการ ธุรกิจส่วนตัว ลูกจ้างเอกชน อื่น ๆ) ที่สำคัญที่สุดสังคมในต่างจังหวัดส่วนใหญ่ยังคงยึดอาชีพในภาคเกษตรกรรมอยู่มากมายโดยเฉพาะในชุมชน หมู่บ้านที่ไม่ใช่หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง หรือหมู่บ้านเข้มแข็ง หลายครอบครัวยังคงทำนา ทำสวน ทำไร่ อิงอาศัยฤดูกาลของลมฟ้าอากาศช่วยในการดำรงชีวิต ดังนั้นแม้จะมีความหลากหลายในผู้คน โครงสร้างสังคมซับซ้อนมากขึ้น อาชีพหลากหลายมากขึ้น ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมหลากหลายถูกรุกรานมากขึ้นหลายคนดำรงชีวิตแบบพอเพียง หลายคนไม่พอเพียง คนรวย คนยากจนมีอยู่มากมาย คนที่มีตำแหน่งทางสังคมเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติมากกว่าคนทั่วไป คนอยู่ภายใต้กฎหมายเดียวกันแต่มีความเหลื่อมล้ำทางสังคมมีอีกมากมาย ถึงอย่างไรยังอยู่อาศัยอยู่บนผืนแผ่นดินเดียวกันจำเป็นต้องลด เพิ่ม บางอย่างให้เกิดความสมดุลที่เป็นธรรม เป็นสุขให้กับประชาชนโดยส่วนใหญ่ ซึ่งมีลักษณะกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประเพณี การพึ่งพาตนเอง การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น การดำรงมั่นของวัฒนธรรม เป็นทุนสังคมที่คนภาคเหนือมีอย่างมั่นคง (ทรงจิต พูลลาภ, 2554) ผู้วิจัยจึงออกแบบกระบวนการมีส่วนร่วมสร้างสังคมแห่งความสุขภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชื่อว่า **“รูปแบบคันทาผืนผ้าแห่งความพอเพียง”**

	ภูษิต	กาสิยา	คตว	วอชพิ	คตว	กพม	คตว	
ชุมชน	กิจกรรมเสริม รวมใจ	กิจกรรมร่วม รับมือ เข้าใจ	กิจกรรม ดำรงชีวิต	กิจกรรม ร่วมกับ สหประชาชาติ	กิจกรรมฝึก ศรียุติ พรรคแนวร่วมชาติ อินทผดุง	กิจกรรมร่วม ทำสมใจ ปฐพี	กิจกรรม ชม	รวม
	ตัวใจ		ใจ		กิจกรรม ร่วมกับ สหประชาชาติ			
ชม	กิจกรรมร่วม จัดค้นหา ปัญหา	กิจกรรมร่วม จัดค้นหา ปัญหา	กิจกรรมร่วม จัดค้นหา ปัญหา	กิจกรรมร่วม จัดค้นหา ปัญหา	กิจกรรมร่วม จัดค้นหา ปัญหา	กิจกรรมร่วม จัดค้นหา ปัญหา	กิจกรรมร่วม จัดค้นหา ปัญหา	ชม
	กิจกรรมร่วม จัดค้นหา ปัญหา	กิจกรรมร่วม จัดค้นหา ปัญหา	กิจกรรมร่วม จัดค้นหา ปัญหา	กิจกรรมร่วม จัดค้นหา ปัญหา	กิจกรรมร่วม จัดค้นหา ปัญหา	กิจกรรมร่วม จัดค้นหา ปัญหา	กิจกรรมร่วม จัดค้นหา ปัญหา	
	ชม	ชม	ชม	ชม	ชม	ชม	ชม	

ภาพที่ 5.2 รูปแบบคณนาผืนผ้าแห่งความพอเพียง
ที่มา: ภูษิต ภูคชะโนด (2561: 199) (สำเนาจากบทที่ 4)

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1) ต้องเพิ่มระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนในการร่วมคิดค้นหาปัญหาให้มากกว่านี้ แม้ว่าโดยภาพรวมจะอยู่ในระดับมากแต่การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารการพัฒนาหมู่บ้านเสมอเมื่อมีการจัดประชุมหมู่บ้าน อบต. เทศบาล อำเภอ ยังน้อยทำอย่างไรก็ตามให้หน่วยงานภาครัฐเปิดพื้นที่ให้กับทุกคนเสนอความคิดเห็นแบบเท่าเทียมกัน โดยต้องมีข้อตกลงร่วมกันคือการเสนอแบบไม่หักล้างกันเอง ไม่แสดงความไม่เห็นด้วยต่อความคิดเห็นของเพื่อนประชาชน ยิ่งคนเสนอแล้วมีคนมาค้าน ยิ่งสร้างความแตกแยก ดังนั้นต้องจัดเวที... “ใคร ๆ ก็เสนอความคิดเห็นได้ ไม่ต้องอายใคร...ทุกคนเท่าเทียม” และสิ่งสำคัญที่สุดคือ ต้องนำข้อเสนอไปปรับใช้จริง พร้อมกับนำกลับมาคืนสู่หรือเล่าสู่กันฟังในคราวถัดไป

2) การปฏิบัติในกิจกรรมในระดับบุคคลและครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในพื้นที่ 3 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดแพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน ต้องค้นหาวิธีการเพิ่มรายได้ ให้กับประชาชนหลักจากอาชีพหลัก หารายได้เสริมให้มากขึ้น ซึ่งแม้จะอยู่ในระดับมากแต่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.92) เช่นเดียวกับทางภาคอีสาน ดังนั้นภาครัฐและภาคเอกชนควรมีบทบาทในการให้ความรู้ด้านการวางแผนเพื่อที่จะลงทุนทำกิจการ หรือสร้างอาชีพให้กับตนเอง

และครอบครัวสำหรับประชาชนในท้องถิ่นให้มากขึ้น ค้นหานวัตกรรมใหม่ ๆ ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่ตอบสนองความต้องการและปัญหาที่แท้จริง

3) หน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น ต้องลงพื้นที่แนะนำการปรับตัวให้กับประชาชนที่กับการเลือกใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเหมาะสมกับความต้องการใช้และฐานะทางการเงินเท่านั้น โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนต้องตระหนักแนวทางปฏิบัติความพอเพียงด้านเทคโนโลยีให้มาก

4) 5 ภาคส่วนต้องนำ “รูปแบบคันทันผ้าแห่งความพอเพียง” ให้เป็นการยกระดับความสุขแบบพอเพียงโมเดลในการสร้างพลังประชารัฐพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน ไปสู่ภาคปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สิ่งสำคัญต่อไปคือ *“การวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างรายได้เสริมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้เกิดความสุขอย่างยั่งยืนผ่านกระบวนการคันทันผ้าแห่งความพอเพียง”*

5.3.3 ข้อค้นพบที่สำคัญเพิ่มเติม

การลงพื้นที่วิจัยเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชน 3 จังหวัดยากจนในชนบทเหนือภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีข้อค้นพบที่สำคัญเกิดขึ้นที่จังหวัดน่านในชุมชนบ้านน้ำเกี๋ยน ตำบลน้ำเกี๋ยน อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน พบว่า ชุมชนนี้เก่าแก่กว่า 200 ปี สังคมเป็นลักษณะเครือญาติกันมีนามสกุลส่วนใหญ่ขึ้นต้นด้วยคำว่า “ดี” มี 5 หมู่บ้านแต่วัดเดียวโรงเรียนเดียว ทำงานร่วมกันของผู้นำ 42 ชุนศึก เป็นพระเอกแบบหมู่ ผนึกกำลัง 3 ฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายปกครอง ผ่านองค์การบริหารส่วนตำบล และฝ่ายตัวแทนชาวบ้าน ตั้งเป็น “คณะกรรมการองค์กรพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนตำบลน้ำเกี๋ยน” โดยยึดหลักการทำงาน “แบบเสมอภาคเท่าเทียม ไม่มีใครเป็นพระเอก ทุกคนเป็นพระเอกร่วมกัน ทำงานแบบคาหน้าเข้าหาปัญหาทุกเรื่องผ่านการร่วมคิด ร่วมวางแผนและตัดสินใจร่วมกัน” คุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำทั้ง 42 คน คือ *“ความเอาจริงเอาจัง กล้าได้กล้าเสีย ท้มเท เสียสละ และทุกคนต่างเคารพในกฎกติกาการทำงานร่วมกัน กรรมการต้องทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี คณะกรรมการทุกคนขับเคลื่อนกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมของชุมชน”* (คณะทำงานพิพิธภัณฑสถานชุมชนน้ำเกี๋ยน, 2556) ชี้ให้เห็นว่า การทำงานในการพัฒนาหรือการบริหารการพัฒนาใด ๆ ต้องทำงานด้วยอาศัย **“กระบวนการมีส่วนร่วม”** ของทุกภาคส่วนในชุมชนที่เรียกว่า **“ขบวนการผู้นำ”** อย่างแท้จริงจึงจะนำมาซึ่งความสำเร็จและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้นั่นเอง